REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana
01 4735 531
gp@zagovornik-rs.si

Državni zbor Republike Slovenije
Poslanke in poslanci

Šubičeva ulica 4
1000 Ljubljana

E: gp@dz-rs.si

Številka: 0070-13/2021/4
Datum: 11. 3. 2022

Zadeva: **Priporočilo Zagovornika načela enakosti glede Predloga zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (EPA 2545 - VIII)**

Spoštovani,

Zagovornik načela enakosti (Zagovornik) je 15. 6. 2021 podal priporočilo glede osnutka Predloga zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, ki ga je pripravilo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in je bil v javni razpravi ter objavljen na portalu e-Demokracija. Vlada navedenega zakona še ni potrdila in poslala v zakonodajni postopek. Ker gre v primeru Predloga zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (EPA 2545 - VIII) za podobne zakonske rešitve, Zagovornik Državnemu zboru kot zakonodajalcu podaja priporočilo tudi na ta zakon. Zagovornik je predlog zakona proučil z vidika svojih pristojnosti iz 21. člena Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD).

Zagovornik Državnemu zboru priporoča, da se v predlogu zakona:

1. **utemeljijo določbe, ki se nanašajo na področje prenosa Direktive (EU) 2019/1158, predvsem v delu, ko uskladitev s to direktivo ni nujno potrebna.**

2. **doda analizo vzrokov za neopravičene izostanke (romskih) učencev, njihovega domnevnega zgodnjega osipništva in prekinitve nadaljnjega šolanja ter analizo učinkov predlaganih zakonskih določb na enakopravnost, enake možnosti in enako obravnavo; dopolnijo in utemeljijo naj se nameni in cilji rešitev iz 15. in 18. člena ter presodi njihova sorazmernost, saj se člena nanašata predvsem na romske učence.**

S spoštovanjem,

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Poslano:
– naslovniku (e-pošta)
– zbirka dok. gradiva

V vednost:
– Državni svet (gp@ds-si)
– Urad RS za narodnosti (gp.un@gov.si)
– Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (gp.mddsz@gov.si)
– Varuh človekovih pravic (info@varuh-rs.si)

Priloga:
– Utemeljitev strokovne službe Zagovornika k priporočilu št. 0070-13/2021/4

UTEMELJITEV STROKOVNE SLUŽBE ZAGOVORNIKA K PRIPOROČILU ŠT. 0070-13/2021/4

1.

Zagovornik priporoča, da se v predlogu zakona utemeljijo določbe, ki se nanašajo na področje prenosa Direktive (EU) 2019/1158, predvsem v delu, ko uskladitev s to direktivo ni nujno potrebna.

Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (EPA: 2545 – VIII, v nadaljevanju predlog ZSDP-1) delno prenaša določbe Direktive (EU) 2019/1158 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. junija 2019 o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja staršev in oskrbovalcev ter razveljavitvi Direktive Sveta 2010/18/EU (UL L 188, 12.7.2019, str. 79—93; v nadaljnjem besedilu: direktiva), ki jo morajo države članice EU prenesti v nacionalno pravo do 2. avgusta 2022.

Direktiva v 4. členu (očetovski dopust) določa, da države članice sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi zagotovijo, da imajo očetje ali drugi pravico do očetovskega dopusta desetih delovnih dni, ki se ga izrabi ob rojstvu delavčevega otroka. Države članice lahko določijo, ali se očetovski dopust lahko izrabi deloma pred rojstvom otroka ali le po njem, in ali se lahko izrabi v prožnih oblikah. Pravica delavca do očetovskega dopusta se ne pogojuje z obdobjem dela ali dolžino delovne dobe. Pravica do očetovskega dopusta je priznana ne glede na zakonski stan ali družinski status delavca, kakor je opredeljen v nacionalnem pravu.

Predlog novele zakona v obrazložitvi navaja, da ima »Republika Slovenija na področju očetovskega in starševskega varstva bolj ugoden pravni okvir, kot ga določa direktiva, zato obstoječih ugodnosti ne bo zmanjševala, temveč samo spremenila, tako da bodo skladne s posameznimi določili direktive.« Tudi direktiva določa, da države članice »uvedejo ali **ohranijo določbe, ki so za delavce ugodnejše** od tistih, ki jih določa ta direktiva« in da »izvajanje te direktive **ne sme biti razlog za znižanje splošne ravni varstva pravic delavcev** na področjih, ki jih ureja ta direktiva.«

Veljaven ZSDP-1 v 27. členu (način izrabe očetovskega dopusta) določa, da oče izrabi del očetovskega dopusta v strnjenem nizu od rojstva otroka **do najpozneje enega meseca po poteku starševskega dopusta** v strnjenem nizu oziroma pravice do starševskega dodatka za tega otroka. To pomeni do približno enega leta starosti otroka. Drugi del očetovskega dopusta pa v strnjenem nizu v obliki polne ali delne odsotnosti z dela najpozneje do končanega prvega razreda osnovne šole otroka.

Predlagani 4. člen predloga novele zakona, ki spreminja 27. člen ZSDP-1, določa, da »oče izrabi očetovski dopust v trajanju 15 dni v strnjenem nizu v obliki polne ali delne odsotnosti z dela od rojstva otroka **do tretjega meseca** starosti otroka.« S tem se predlaga skrajšanje časovnega obdobja, v katerem je mogoče izkoristiti pravico do izrabe očetovskega dopusta, s približno enega leta na tri mesece. Razlogi za to spremembo v predlogu zakona niso obrazloženi in utemeljeni. Ta predlog tudi ni v skladu s pojasnili iz obrazložitve zakona ter s 16. členom direktive. Predlagatelj navaja, da je »65 % očetov možnost očetovskega dopusta z nadomestilom izkoristilo v prvem mesecu po rojstvu otroka.« Predlagana rešitev torej potencialno postavlja v slabši položaj približno tretjino bodočih upravičencev do očetovskega dopusta.

Predlagani 4. člen novele zakona, ki spreminja 27. člen ZSDP-1, v drugem odstavku določa tudi, da »**posvojitelj** ali oseba, ki ji je otrok nameščen z namenom posvojitve, ali otrokov sorodnik, ki mu je podeljena starševska skrb v skladu s predpisom, ki ureja družinska razmerja, izrabi očetovski dopust v trajanju 15 dni v treh mesecih po namestitvi otroka v družino z namenom posvojitve ali po izvedeni posvojitvi, vendar najdlje do osmega leta starosti otroka.« Tretji odstavek pa določa, da »pravice do očetovskega dopusta nima oseba, ki posvoji otroka svojega zakonca ali zunajzakonskega partnerja.« Ta predlagana rešitev ni pojasnjena in utemeljena.

2.

Zagovornik priporoča, da se v predlogu zakona doda analizo vzrokov za neopravičene izostanke (romskih) učencev, njihovega domnevnega zgodnjega osipništva in prekinitve nadaljnjega šolanja ter analizo učinkov predlaganih zakonskih določb na enakopravnost, enake možnosti in enako obravnavo; dopolnijo in utemeljijo naj se nameni in cilji rešitev iz 15. in 18. člena ter presodi njihova sorazmernost, saj se člena nanašata predvsem na romske učence.

Predlagani 18. člen predloga novele ZSDP-1, ki spreminja 99. člen ZSDP-1, dodaja nov tretji odstavek, ki določa, da se »ne glede na prvi in drugi odstavek tega člena enemu od staršev **otroški dodatek za otroka izplačuje v naravi tri mesece**, če Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo in šport po uradni dolžnosti obvesti pristojni center za socialno delo o uvedbi prekrškovnega postopka zoper starše učenca, ki iz neopravičljivih razlogov **ne obiskuje pouka** ali drugih dejavnosti v okviru obveznega programa osnovne šole.«

V obrazložitvi predloga zakona je pojasnjeno, da »lahko po veljavnem zakonu center za socialno delo na podlagi diskrecijske pravice odloči, ali se bo posamezni družini otroški dodatek izplačal v naravi, v obliki konkretnih dobrin, na podlagi naročilnice za konkretno blago, plačila posameznih računov in podobno. Center za socialno delo odloči tako, kadar njegovo domnevo o nenamenski porabi prejemka potrjuje poznavanje razmer v posamezni družini. Razlogi za to so lahko: alkoholizem in druge oblike zasvojenosti, zanemarjanje otroka ali težave pri izvajanju starševskih dolžnosti. S predlogom želi predlagatelj določiti, da se otroški dodatek že po zakonu izplačuje v naravi za tri mesece, in sicer če Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo in šport po uradni dolžnosti obvesti pristojni center za socialno delo o uvedbi prekrškovnega postopka zoper starše učenca, ki iz neopravičljivih razlogov ne obiskuje pouka ali drugih dejavnosti v okviru obveznega programa osnovne šole. Predlagatelj želi spodbuditi, da otroci obiskujejo pouk ali druge dejavnosti v okviru obveznega programa osnovne šole in pridobijo osnovnošolsko izobrazbo. Na ta način želi doseči, da ima čim manj otrok nedokončano osnovno šolo.«

Predlagani 15. člen novele zakona, ki spreminja 72. člen ZSDP-1, v novem četrtem odstavku določa, da »kadar otrok po zaključku osnovnošolskega izobraževanja **ne nadaljuje z izobraževanjem v srednješolskih programih**, s katerimi pridobi višjo raven izobrazbe ali višjo raven kvalifikacije po postopkih pridobivanja kvalifikacije, opredeljenih v zakonu, ki ureja nacionalne poklicne kvalifikacije, se posamezni **znesek otroškega dodatka zniža za 33 odstotkov**.« Skladno s petim odstavkom se »ne glede na prejšnji odstavek znesek otroškega dodatka izplačuje v celoti za učence s posebnimi potrebami.« V obrazložitvi predloga zakona je pojasnjeno, da v tem primeru »starši zanj niso upravičeni do tretjine otroškega dodatka, in sicer do tistega dela, ki je namenjen izobraževanju. Še vedno pa so zanj upravičeni do zneska otroškega dodatka, ki je namenjen preživljanju in vzgoji.«

Cilji predlaganega zakona naj bi bili »povečanje otrokovih koristi in izboljšanje položaja otrok s spodbujanjem družin, da obiskujejo osnovno šolo in nadaljnje izobraževalne programe.«

Z **otroškim dodatkom** se staršem zagotovi dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka. Osnovnošolsko izobraževanje mora biti po Ustavi RS zagotovljeno brezplačno, za gmotno najšibkejše pa so na voljo ukrepi, ki skušajo ublažiti morebitne stroške s šolanjem (brezplačni prevozi, učbeniški sklad ipd.). Zato ni razvidno, kako je spremenjeni način **izplačevanja otroškega dodatka v naravi** povezan s predmetom urejanja, namreč z zagotavljanjem sredstev za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka, razen da skuša vplivati na ravnanje staršev, ki so se znašli v postopku suma storitve prekrška zaradi domnevnih kršitev osnovnošolske obveznosti. Učinek ukrepa tako v prvi vrsti deluje omejevalno, potencialno pa tudi **znižuje socialno varnost otrok**. Razlogi za predlagane zakonske rešitve tudi niso v očitni zvezi s predmetom urejanja. Temeljijo na domnevi, da se otroške dodatke mehanično in v skladu z otrokovo največjo koristjo porablja oziroma mora porabljati po enakih delih za vse tri namene - za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka (vsak del tretjinsko).

Takšne zakonske opredelitve in obveznosti ni, in tudi predlog zakona je ne vzpostavlja. Koriščenje otroškega dodatka je v praksi lahko odvisno od najrazličnejših življenjskih okoliščin in odločitev staršev in skladno z največjo koristjo otroka.

Šolanje po zaključeni osnovnošolski obveznosti, ki ne pomeni zaključene osnovne šole oziroma pridobljene izobrazbe, ni obvezno. Zagotovljena je tudi **svoboda izobraževanja**, ki vključuje možnost izbirati med oblikami izobraževanja, tudi pravico pridobivati neformalno izobrazbo in druge veščine, ki so lahko vir preživetja (npr. šport, jeziki, glasba, tehnične spretnosti, morebitna želja dokončati osnovno šolanje), skladno s posameznikovimi željami in potenciali. Ni podatkov, ki bi potrjevali, da bi bili dosedanji prejemki otroških dodatkov za tiste mladostnike, ki po zaključeni ali nezaključeni osnovni šoli ne nadaljujejo s šolanjem na drugi stopnji (srednje šole), previsoki, ali da ti mladostniki sredstev morda ne potrebujejo. V predlogu novele ZSDP-1 tudi ni jasno predstavljeno, da naj bi bili stroški staršev za preživljanje in vzgojo mladostnikov nižji kot tisti, ki jih imajo starši za preživljanje in vzgojo mlajših otrok. Takšna usmeritev bi bila posebej težavna za tiste, ki so gmotno najšibkejši, ter tiste, ki morda sploh nimajo zmožnosti (npr. mišljenjskih, jezikovnih), da bi nadaljevali šolanje na drugi stopnji in nimajo statusa učenca s posebnimi potrebami ali pa so začasno onesposobljeni (npr. poškodbe, zdravljenja).

Ključna težava predloga je odsotnost analize stanja in utemeljitev ter nepojasnjenost ciljev, ki bi omogočili presojo, **ali so predlagani ukrepi ustrezni, primerni in sorazmerni in posledično ne povzročajo diskriminacije**.

Druga težava je, da v predlogu zakona niso obrazloženi namen in cilji predloga. Tisicer izhajajo iz **Nacionalnega programa ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030**[1] (NPUR). V obrazložitvi cilja NPUR »1.2.2.1: **Redno sodelovanje romskih otrok v učnih procesih in zaključena osnovnošolska izobrazba**« je zapisano, da sta se Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti »sporazumela, da se enemu od staršev otroški dodatek za otroka izplačuje v naravi tri mesece, če Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo in šport po uradni dolžnosti obvesti pristojni center za socialno delo o uvedbi prekrškovnega postopka zoper starše učenca, ki iz neopravičljivih razlogov ne obiskuje pouka ali drugih dejavnosti v okviru obveznega programa osnovne šole.« »Prav tako se bo posamezni znesek otroškega dodatka znižal za 33 odstotkov, kadar otrok po zaključku osnovnošolskega izobraževanja ne bo nadaljeval izobraževanja v srednješolskih programih, s katerimi bi pridobil višjo raven izobrazbe ali pa višjo raven kvalifikacije po postopkih pridobivanja kvalifikacije, opredeljenih v zakonih, ki urejata poklicne kvalifikacije.«

Ker je torej cilj 15. in 18. člena predloga zakona »**redno sodelovanje romskih otrok v učnih procesih in zaključena osnovnošolska izobrazba**,« je ukrep, čeprav navidezno obravnava vse položaje otrok enako, posredno povezan z etničnim poreklom določene skupine ljudi, tj. **Romov**.

Romi predstavljajo eno najbolj marginaliziranih in diskriminiranih skupin.[2] Nekatere romske družine, še posebej tiste, ki živijo v Jugovzhodni Sloveniji in Posavski regiji, in bi jih predlagani ukrepi najbolj prizadeli, živijo v izjemni revščini. Za mnoge v praksi otroški dodatek pomeni tudi prihodek za preživljanje celotne družine. Znižanje otroškega dodatka za tretjino bi pomenilo **dodatno poslabšanje materialnega položaja družin in okoliščin, v katerih živijo ti otroci**.

[1] Glej: https://www.gov.si/novice/2021-12-28-vlada-je-sprejela-nacionalni-program-ukrepov-za-rome-za-obdobje-20212030/
[2] To v svojem nedavnem poročilu o izvajanju t.i. Direktive EU o rasi ugotavlja tudi Evropska komisija. Glej Poročilo Evropske komisije o uporabi Direktive Sveta 2000/43/ES o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost (direktiva o rasni enakosti) in Direktive Sveta 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu (direktiva o enakosti pri zaposlovanju), dostopno na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0139&from=SL

Stališče, da so Romi posebno prikrajšana in ranljiva etnična manjšina in zato **potrebujejo posebno zaščito**, ki sega tudi na področje vzgoje in izobraževanja, je zavzelo tudi Evropsko sodišče za človekove pravice.
Države so dolžne upoštevati njihove posebne potrebe pri oblikovanju zaščitnih ukrepov za zagotavljanje pravice do izobrazbe. Države imajo tudi pozitivno dolžnost sprejemati **pregledne, razumne, sorazmerne, pozitivne in učinkovite ukrepe** na podlagi jasno določenih meril. Odsotnost namenov, ki bi imeli cilj diskriminirati, pa ni opravičilo za sprejemanje ukrepov, ki imajo tak učinek.[3]

Predmet predloga novele ZSDP-1 se umešča na področje prava EU, ki prepoveduje vsakršno diskriminacijo zaradi etničnega porekla ljudi. V 3. členu **Direktive Sveta 2000/43/ES z dne 29. junija 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost** (t.i. Direktiva EU o rasi) izrecno varuje vse ljudi pred diskriminacijo tudi na področju socialne zaščite, vključno s socialno varnostjo in zdravstvenim varstvom ter socialnimi ugodnostmi (tč. e) in f) 3. člena). V teh primerih je zaradi prava EU **prepovedana vsakršna neposredna diskriminacija** (dokazovanje morebitnih razlogov za izjemo ni dopustno). Ravnanje, ki ustreza definiciji posredne diskriminacije, pa je dopustno **zgolj izjemoma in pod pogoji strogega testa sorazmernosti**, ki vključuje nujnost in neobhodno potrebnost ukrepov za doseganje cilja, ki tudi pretehta nad negativnimi posledicami ravnanja oziroma ukrepa. Pri presoji sorazmernosti je treba upoštevati celovit **kontekst urejanja**, najprej, ali je z določenim ukrepom sploh mogoče doseči zastavljene cilje, zlasti pa oceniti, ali so na voljo drugi **milejši ukrepi**, s katerimi bi bilo mogoče doseči namene zakonodajalca.

Iz predloga novele ZSDP-1 **niso razvidni nameni in cilji** določb 15. in 18. člena, povezani z romsko skupnostjo. Prav tako ni razvidno, da bi bila ob pripravi predloga zakona opravljena **analiza posledic** na romsko skupnost oziroma analiza predvidljivih učinkov zakona na druge družbene skupine in na njihove pravice, denimo pravico do socialne varnosti, do najvišje dosegljive ravni zdravja, na delovno aktivnost, oskrbo in vključenost ter na pravico do izobraževanja, ki zajema tudi neformalne oblike izobraževanja. Takšna analiza učinkov, t.i. **presoja učinka na enakopravnost, enake možnosti in enako obravnavo** (ang. *equality impact assesment*), predstavlja obvezo pripravljavcev zakonodajnih predlogov, ki izhaja iz 14. člena ZVarD.[4] To velja tako glede izrecno želenih kot tudi morebitnih nenameravanih (nehotenih) učinkov predlogov zakonov. Analiza je še posebej pomembna, ko so določbe zakona izrecno namenjene urejanju položaja skupine ljudi z določeno osebno okoliščino, varovano po ZVarD.

Zaradi pomanjkljivih podatkov ter analiz se glede učinkov predloga zakona na tem mestu ni mogoče dokončno izreči. Glede na obstoječe informacije in ocenjene učinke na enakopravnost, enake možnosti in enako obravnavo pa velja opozoriti na **nevarnost neposredne in posredne diskriminacije več različnih skupin ljudi, predvsem pa Romov**. To bi lahko po morebitnem sprejetju zakona Zagovornik ugotavljal tudi s postopkom ocene diskriminatornosti predpisa.[5]

Zagovornik je bil v preteklosti seznanjeni z izzivi, s katerimi se soočajo pripadniki romske skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja, zato je na Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo in šport (v nadaljevanju: Inšpektorat) konec septembra 2020 naslovil poizvedbo o obravnavanih postopkih v primerih, ko otroci ne obiskujejo pouka in drugih dejavnosti v okviru obveznega programa osnovne šole iz neopravičljivih razlogov. Inšpektorat po njegovih navedbah sicer ne beleži narodnosti oseb, ki sodelujejo v postopkih, vendar iz poročil šol, svetovalnih služb in pristojnih centrov za socialno delo sklepa, da **gre v prekrškovnih postopkih zaradi neobiskovanja pouka šoloobveznih otrok zaradi**

[3] Evropsko sodišče za človekove pravice, Priročnik za uporabo 2. člena 1. Protokola h Konvenciji o človekovih pravicah – pravica do izobrazbe, Dostopno na: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_2_Protocol_1_ENG.pdf
[4] Glej besedilo predloga Zakona o varstvu pred diskriminacijo, obrazložitev k 14. členu. Dostopno na: https://imss.dz-rs.si/IMiS/ImisAdmin.nsf/ImisnetAgent?OpenAgent&2&DZ-MSS-01/923b337bd0f7673182d920bf73d2fb404989746d297ccebbc0275efae74747a5
[5] Po 38. členu Zakona o varstvu pred diskriminacijo lahko Zagovornik vloži zahtevo za oceno ustavnosti in zakonitosti predpisov pred Ustavnim sodiščem Republike Slovenije.

neopravičljivih razlogov večinoma za pripadnike romske skupnosti. O tem Inšpektorat poroča tudi v letnih poročilih.[6]

Študije kažejo, da so lahko **vzroki osipništva učencev in dijakov raznoliki in jih ni mogoče zreducirati zgolj na pomanjkanje podpore družine pri uresničevanju pravice otroka do izobraževanja**. Agencija EU za temeljne pravice (FRA) je v svojem poročilu o raziskavi o položaju Romov v izobraževanju[7] navedla, da poglobljena raziskava kot razloge za neopravičene izostanke romskih učencev, njihovega zgodnjega osipništva in nenadaljevanja šolanja v srednješolskih programih navaja **kombinacijo institucionalnih in strukturnih dejavnikov**. Ti vključujejo slabo infrastrukturo v romskih naseljih in pomanjkanje opreme, geografsko oddaljenost od šol in pomanjkanje razpoložljivega javnega prevoza, splošne težave, ki nesorazmerno vplivajo na marginalizirano podeželje in področja, kjer prebiva veliko Romov. Poleg navedenih institucionalnih vzrokov so pomembne tudi jezikovne in komunikacijske težave, nizka samozavest romskih učencev v šolah, zgodnje poroke in porodi, ali nujnost prispevanja k dohodku gospodinjstva, kar vse ovira romske otroke in mladostnike pri rednem obiskovanju šole. Ti razlogi se pogosto poslabšajo zaradi učnih stilov ali učnih načrtov, ki niso usklajeni z izkušnjami, ki jih imajo romski otroci, ločevanjem romskih otrok, zaradi predsodkov učiteljev ali nizke motivacije za učenje, ter so povezani z revščino, neznanjem jezika ali zasmehovanjem s strani sošolcev.

Skladno s Poročilom **komisarja za človekove pravice** Nilsa Muižnieksa[8] le 50 odstotkov romskih otrok v Sloveniji zaključi osnovno šolo, na Dolenjskem npr. pa le pet odstotkov. Po pridobljenih podatkih so najpogostejši razlogi za to diskriminacija romskih otrok v šolah, **nizko vrednotenje izobrazbe** kot take, **slabe bivalne razmere**, ki ne omogočajo, da bi bila šola prioriteta, zgodnje poroke in nosečnosti ter razširjena kriminaliteta med najstniki, katere povod so odrasli.[9]

Posebni poročevalec OZN za vprašanja manjšin je v svojem poročilu[10] izpostavil tudi problematiko Romov v Sloveniji na področju izobraževanja in **vključevanja romskih otrok v šolski sistem**. Opozoril je, da imajo diskriminatorne prepovedi **dostopa do pitne vode**, sanitarnih storitev in socialnih storitev izjemne negativne posledice na splošno in konkretno na področjih, kot sta izobraževanje in zaposlovanje.[11] Takšno stanje ima negativen vpliv na romske otroke, ki obiskujejo oziroma bi morali obiskovati šolo, s posledičnimi učinki na področju socialne izključenosti, nepismenosti, pomanjkanja spretnosti in kvalifikacij.[12] Pomanjkanje vode spodkopava sposobnost vzdrževanja osnovne higiene, pri čemer je to eden izmed ključnih dejavnikov, ki prispevajo k diskriminaciji romskih otrok, saj se zaradi tega izogibajo obiskovanju šole.[13]

Ob kompleksnosti in raznolikosti razlogov za neobiskovanje šole in opustitev nadaljnjega šolanja, velja opozoriti, da obstajajo tudi raznolike rešitve za naslavljanje teh izzivov, ki lahko predstavljajo **milejše ukrepe**, s katerimi bi bilo mogoče doseči iste namene zakonodajalca. Posebni spodbujevalni ukrepi bi se lahko nanašali tako na ciljane dodatne spodbude (npr. v obliki posebnih štipendij) za tiste romske otroke, ki nadaljujejo šolanje v srednješolskih programih; spodbude, vezane na redno uspešno prehajanje v višji razred v osnovni šoli; kot tudi v smislu dodatnih spodbujevalnih ukrepov šol za izboljšanje in krepitev sodelovanja z romskimi starši. Primer mednarodne dobre prakse v smislu omenjenega pristopa predstavlja npr. Izobraževalni sklad za Rome (REF – *Roma Education Fund*),[14] ki je namenjen zmanjševanju vrzeli v izobraževanju za romsko mladino v državah s številnim romskim prebivalstvom. Iz sklada se financirajo številni posebni ukrepi (tudi npr. štipendijske narave), ki so

[6] Letno poročilo inšpektorata Republike Slovenije za šolstvo in šport za leto 2019, str. 33 – 35.Dostopno na: https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/IRSSS/POROCILA/Letno-porocilo-IRSSS_2019.pdf
[7] Poročilo dostopno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-roma-survey-dif-education-1_en.pdf
[8] Report by Nils Muižnieks Commissioner for Human Rights of the Council of Europe Following his Visit to Slovenia from 20 to 23 March 2017 z dne 11. 7. 2017, dostopno na https://rm.coe.int/report-on-the-visit-to-slovenia-from-20-to-23-march-2017-by-nils-muizn/1680730405
[9] Ibid. točka 83, str.20
[10] Report of the Special Rapporteur on minority issues on his mission to the Republic of Slovenia on his visit to Slovenia z dne 08.01.2019, dostopno na: https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/002/60/pdf/G1900260.pdf?OpenElement
[11] Ibid. Točka 38, str.9
[12] Ibid. Točka 36, str. 9
[13] Ibid. Točka 40, str. 10
[14] https://www.romaeducationfund.org/

namenjeni odpravljanju težav, kot sta zgodnje zapuščanje osnovnošolskega izobraževanja ter širjenje dostopa do srednješolskega izobraževanja s štipendiranjem, mentoriranjem in tutorstvom.[15]

[15] Za več glej letno poročilo REF za leto 2019, dostopno na https://www.romaeducationfund.org/wp-content/uploads/2020/06/REF-Annual-ReportB-2019-compressed.pdf.